

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ביטול רשות בשבת במקום שלא היתה אפשרות של עירוב

(ס"ז א') בעא מיניה רב חסדא מרב ששת: שני בתים משני צידי רשות הרבים, ובאו נכרים והקיפום מחיצה בשבת (סתמו רשות הרבים מכאן ומכאן, ונשאר לפני שני הבתים כעין חצר שהבתים פתוחות לה) מהו (שיבטל זה רשותו לזה, ויהא מותר להוציא מביתו לכאן)?

אליבא דמאן דאמר (שמואל) אין ביטול רשות מחצר לחצר (וטעמא משום דאין אוסרין, אין מבטלין, ואע"ג דאי בעו לעירובי הוו מערבי. אלמא תרתי בעינן, אוסרין ומערבין), לא תיבעי לך. השתא דאי בעו לערובי מאתמול מצו מערבי, אמרת אין ביטול רשות מחצר לחצר, הכא דאי בעו לערובי מאתמול לא מצו מערבי (שכן היתה רשות הרבים ביניהם), לא כל שכן (שלא יועיל ביטול)?!

כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר (רבי יוחנן) יש ביטול רשות מחצר לחצר (ואע"פ שאין אוסרים זה על זה); התם דאי בעו לערובי מאתמול מצו מערבי, בטולי נמי מצי מבטל (ואע"ג דליכא תרתין, אוסרים ומערבים. חדא מיהא איכא, שמערבים אם רוצים). אבל הכא דלא מצו מערבי מאתמול (דליכא אפילו חדא), בטולי נמי לא מצי מבטל. או דילמא לא שנא (ואין צריך אפילו תנאי אחד)?

אמר ליה: אין מבטלין.

(הא נמי בעא מיניה: שני ישראלים וגוי הדרים בחצר, ולא שכרו ולא עירבו) מת נכרי בשבת, מהו (לבטל זה לזה)? אליבא דמאן דאמר (רבי יוחנן) שוכרין (כשחזר הגוי בשבת, ואח"כ מבטלים לאחד), לא תיבעי לך; השתא תרתי עבדינן (שכירות וביטול), חדא (ביטול בלבד) מיבעיא?! אלא כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר (שמואל) אין שוכרין (כשחזר הגוי בשבת). תרתי הוא דלא עבדינן, הא חדא עבדינן; או דילמא לא שנא?

אמר ליה: אני אומר מבטלין (דאי בעו מיגר ועירובי מאתמול, מצי עבדי). והמנונא אמר: אין מבטלין?

שיטות הראשונים

מת הגוי בשבת: לעיל, ס"ז א', פסקו רבינו חננאל, הרי"ף, רמב"ם ורא"ש, כרבי יוחנן, שכשהגיע הגוי בשבת, שוכרים ומבטלים. וכל שכן אם מת הגוי בשבת שיבטל אחד לחברו ויהיה היחיד מותר. וכן פסק השו"ע³.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שפא)

ה. שְׁנֵי בְּתִים בְּשְׁנֵי צְדֵי רְשׁוֹת הָרַבִּים וְהַקִּיפּוּם גּוֹי מְחַצֵּה בְּשַׁבָּת, בְּעִנְיַן שֵׁישׁ בִּינֵיהֶם כְּמוֹ חֶצֶר שְׁשָׁנֵי בְּתִים פְּתוּחִים לוֹ,

¹ דהא קיימא לן בפירקא תניינא (עושין פסין, כ' א') כל מחיצות הנעשות בשבת, בין בשוגג בין במזיד, שמה מחיצה, וכל שכן הכא דנכרים עבדוה. רש"י.

² כיוון שאילו רצו לערב מאתמול לא היו יכולים בלא שכירות מהגוי, אין זה מקום עירוב, ואין ביטול אלא במקום עירוב.

³ או"ח שפגא, והרי"ף לא הזכיר מכל זה כלום. וכבר העיר כן בעל המאור (י"ט ב', דפי רי"ף, ד"ה רבא אמר). וכתב הראב"ד (כתוב שם) למה יכתוב מאלה, כבר כתב ששוכרין ומבטלין בשבת, וכל שכן מת גוי בשבת. ושני בתים בשני צידי הה"ר וכו' עיי"ש תשובותיו. מקורות - רמב"ם (הל' עירובין ב, ג).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

והרי הם אוסרים זה על זה, אינם יכולים לבטל אחד לחברו.

(או"ח, הלכות שבת, סימן שפג)

א. גוי הדר עם שני ישראלים ואין הגוי בביתו, אינו אוסר (עין לעיל סימן שע"א) ויערבו ויהיו מתרים. בא גוי בשבת, אוסר והערוב בטל. ומיהו יכולים לשכר ממנו בשבת, ואחר כך יבטל האחד לחברו ויהיה היחיד מתר; וכל שפן אם מת הגוי בשבת, שייבטל אחד לחברו ויהיה היחיד מתר.

הדר במבוי ויש בחצרו פתח למקום אחר

(ס"ז א') אמר רב יהודה אמר שמואל: נכרי (הדר במבוי) שיש לו פתח ארבעה על ארבעה (טפחים, או יותר) פתוח לבקעה (מחצרו), אפילו מכניס ומוציא גמלים וקרונות כל היום כולו דרך מבוי (דרך הפתח שיש לו למבוי), אין אוסר על בני מבוי.

מאי טעמא? בפיתחא דמיחד ליה בההוא ניחא ליה (משום דאיכא אוירא טפי ממבוי. וכיון שכן, הוה ליה כאילו נסתלק מזכות שיש לו במבוי, ואינו אלא כאורח בעלמא⁴).

איבעיא להו: פתוח לקרפף מהו?

אמר רב נחמן בר אמי משמיה דאולפנא: אפילו פתוח לקרפף (שאינו מרווח כבקעה, ניחא ליה ביה טפי, דאיכא אוירא טפי ממבוי, ואינו אוסר על בני מבוי).

(ס"ז ב') רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: נכרי (שלחצרו יש פתח למבוי, ופתח נוסף גם לקרפף בגודל) בית סאתים, אוסר (עדיין על בני המבוי, דאוירא דקרפף לא נפיש). יותר מבית סאתים, אינו אוסר. וישראל (ששכח ולא עירב, ויש לו גם פתח לקרפף), בית סאתים, אינו אוסר (שראוי לו לשימוש). יותר מבית סאתים, אוסר (שהוא כרמלית, כגון שלא הוקף לדירה)⁵.

שיטות הראשונים

אפילו פתוח לקרפף: כתב הריטב"א דמיירי בקרפף הפתוח לבקעה. וכתב: וכן נראה לי שלא התירו אפילו בשיש לו קרפף, אלא בקרפף דומיא דבקעה שהוא פתוח למקום אחר; דאילו בשאין לו פתח אלא כלפי ביתו היאך יסתלק מן המבוי?! והרי אינו יכול לצאת לשוק ולעשות צרכיו חוץ לביתו אלא בדרך מבוי! הא ודאי לא מסתברא! והפוסקים לא הזכירוהו⁶.

נכרי בית סאתים, אוסר, וישראל, בית סאתים אינו אוסר: כתב הראב"ד דמסתברא סוגיין דוקא בפתוח אליו חלון ארבעה על ארבעה דאינו ראוי להכנס ולצאת בו אלא על ידי הדחק; אבל פתח גדול, בין בבקעה בין בקרפף, בין בית סאתים בין יותר מבית סאתים, בין בנכרי בין בישראל, אינו אוסר במבוי⁷. ודעת הרשב"א וריטב"א⁸ שאף בשיש לו פתח

4. ריטב"א.

5. הרי"ף לא הזכיר מזה כלום.

6. וכתב הביה"ל (שפט, א, ד"ה או לקרפף) ולפלא שלא הביאוהו האחרונים. מקורות - ריטב"א (ס"ז א', ד"ה איבעיא; ס"ז ב', ד"ה ישראל).

7. דהוה ליה כשתי חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים שאינן אסורות זו על זו.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

אוסר⁹.

ישראל יותר מבית סאתים, אוסר: מדברי רש"י מבואר שאם הוקף לדירה, אזי אפילו יותר מבית סאתים אינו אוסר¹⁰.
וכן דעת הרמב"ם ורשב"א¹¹. ודעת ר"י דאם הוקף לדירה, אפילו בית סאתים אוסר, דכיון שהוקף לדירה הוה כביתו ואינו
עומד במקום אויר של מבוי ואוסר עדיין פתח הפתוח למבוי. והשו"ע¹² סתם כרש"י וסיעתו. ובשם יש מי שאומר, כתב
כר"י.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שפט)

א. גוי הדר במבוי, ויש לו חלון אַחורי בֵּיתו פְּתוּחַ לְבִקְעָה או לְקַרְפֵּף, אֶפְלוּ אֵין בו אֶלָּא אַרְבַּעַה טְפָחִים על אַרְבַּעַה
טְפָחִים, אֵינוּ אוסר על בְּנֵי מְבוּי מְכַנְּסִים וּמוֹצִיאֵי גְמָלִים וּקְרוֹנוֹת דָּרָךְ הַמְבוּי כָּל הַיּוֹם, שֶׁחִפֵּץ יוֹתֵר בְּאוֹתוֹ
שֶׁפְּתוּחַ לוֹ מֵאַחֲרָיו לְבַדּוֹ שֵׁישׁ לוֹ אֹויר, וְהוּי פְּתוּחַ לְמְבוּי כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ רָגִיל, שֶׁאֵינוֹ אוסר. וְהוּא שֵׁישׁ בְּבִקְעָה או
בְּקַרְפֵּף יוֹתֵר מִסְּאֲתִים, אֲבָל אִם אֵין בו אֶלָּא סְאֲתִים, קֵטָן הוּא וְלֹא נִיחָא לֵיה בֵּיה.
וְיִשְׂרָאֵל שֵׁישׁ לוֹ פְּתַח לְמְבוּי וּפְתַח מֵאַחֲרָיו לְקַרְפֵּף, וְשָׁכַח וְלֹא עָרַב, אִם הִקְרַפֵּף יוֹתֵר מִסְּאֲתִים, אוסר לְפִי שֶׁאֵינוֹ
רְאוּי לוֹ וְאֵינוֹ מְסַתְּלֵק מִן הַמְבוּי, וְאִם הִקְרַפֵּף לְדִירָה, אֶפְלוּ יוֹתֵר מִסְּאֲתִים אֵינוֹ אוסר כִּיּוֹן שֶׁרְאוּי לוֹ. וְיִשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר
דְּאֲדַרְבָּה, אִם הִקְרַפֵּף לְדִירָה אֶפְלוּ בֵּית סְאֲתִים אוסר, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהִקְרַפֵּף לְדִירָה אֵין בו אֹויר וְאֵינוֹ חִפֵּץ בוּ לְהִסְתַּלֵּק בְּשִׁבְלוֹ
מִן הַמְבוּי.

⁸ וכתבו, שאם כדברי הראב"ד, דא"כ לא הוה שתיק גמרא מיניה. ולגבי ראיתו כתבו שאין הנידון דומה לראיה כלל דשאני התם שאין
לשתי חצירות דריסת הרגל זו על זו כלל מה שאין כן בזו שיש לו דריסת רגל על המבוי; אדרבה, יותר זה דומה לחצר שהיא פתוחה
לשתי מבואות ורגילה בשתיהן שהיא אוסרת על שתיהן (מ"ט א)! ומיהו בעיקר הדין אפשר היה לומר דכיון שפתח לו פתח גדול
לבקעה זו או לקרפף דמיחדי ליה, גלי אדעתיה דבהא ניחא ליה טפי, וסילק רשותו מכאן ועשה הפתח ההוא כרגיל, ואידך כשאינו
רגיל. ומיהו עדיין הדין הזה צריך לראיה וכו'.

⁹ והמשנ"ב (שפטא, ס"ק א וכן ס"ק ד, שעה"צ אותיות א-ב) פסק כרשב"א וריטב"א. וכתב שכן משמע ברמב"ם (הל' עירובין ה,יז).
מקורות - ראב"ד (הו"ד ברשב"א וריטב"א). ריטב"א (ס"ז ב', ד"ה ישראל); רשב"א (ח"ל ס"ז ב', ד"ה רבה).

¹⁰ שכן רש"י פירש: יותר מבית סאתים, כרמלית הוא, כגון שלא הוקף לדירה כיון דאסיר ליה לאישתמושי לא ניחא ליה ביה ואוסר על
בני מבוי. וכן הבינו תוספות בדבריו (ס"ז ב', ד"ה וישראל).

¹¹ וכתב הרשב"א: וכן נראה (כרש"י) דכל שהוא מותר להשתמש בו והוא מקום פנוי לצאת בו משם הוא רגיל ובדידיה ניחא ליה טפי.

¹² או"ח שפטא. ובביה"ל (ד"ה ויש) כתב שהלכה כדעה ראשונה, שכן הוא דעת רש"י והרמב"ם והרב המגיד. מקורות - רמב"ם (עירובין
ה,י. אינו מפורש בדבריו, אבל כן דייק ממנו המגיד משנה). רשב"א (ס"ז ב', ד"ה רבה).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

טלטול בשבת מסלע כרמלית לים

(ס"ז ב') אמר עולא אמר רבי יוחנן: קרפף יותר מבית סאתים (שיש לו היקף, אבל) שלא הוקף לדירה, ואפילו כור ואפילו כוריים, הזורק לתוכו (מרשות הרבים) חייב (חטאת⁴³). מאי טעמא? מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין (ולחומרא נשאר דינו כרשות היחיד).

מיתבי: סלע שבים גבוה עשרה ורוחב ארבעה (שהוא רשות היחיד), אין מטלטלין לא מן תוכו לים (שהוא כרמלית), ולא מן הים לתוכו. פחות מכאן (שאינו גבוה עשרה, כרמלית הוא כים) מטלטלין (מזה לזה תוך ד' אמות). עד כמה? עד בית סאתים⁴⁴.

ומסיק רב אשי, הן אמרו והן אמרו. הן אמרו קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, אין מטלטלין בו אלא בד' אמות⁴⁵. והן אמרו אין מטלטלין מרשות היחיד לכרמלית.

(לכן, אם שטח הסלע הוא) בית סאתים (או פחות), דשרי לטלטולי בכוליה, אסרי רבנן לטלטולי לא מן הים לתוכו ולא מתוכו לים. מאי טעמא? רשות היחיד גמורה היא.

יתר מבית סאתים דאסור לטלטולי בכוליה (מדין כרמלית), שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומן הים לתוכו (התירו איסור זה). מאי טעמא? דלמא אמרי (אם ייאסר גם טלטול מהים אליו) רשות היחיד גמורה היא, ואתי לטלטולי בכוליה⁴⁶.

(ומברר) ומאי שנא⁴⁷? (ומבאר) (הטלטול ב)תוכו שכיח (ואם יתירו טלטול בכרמלית, יבואו להחליף ברשות הרבים). מתוכו לים ומן הים לתוכו, לא שכיח⁴⁸.

שיטות הראשונים

למסקנה, סלע שבים, שאינו גבוה עשרה או שאינו רחב ארבעה, מטלטלים בתוכו עד ד' אמות, ומטלטלים מתוכו לים ולהיפך (ולא משנה גודלו). גבוה עשרה ורחב ארבעה, וגודלו עד בית סאתים (הוי רה"ס), מטלטלים בתוכו, ואין מטלטלים מתוכו לים ולהיפך. גודלו יותר מבית סאתים (הוי כרמלית) אין מטלטלים בתוכו אלא בד' אמות, אבל מטלטלים מתוכו לים ולהיפך.

תוכו שכיח ומתוכו לים ומן הים לתוכו לא שכיח ולא גזרו: כתב הריטב"א שלכאורה היה נראה שלא אמרו כן אלא

⁴³ ואע"ג דלענין איסור טלטול שווה רבנן כרמלית שאסרו לטלטל בתוכו אלא בד', מדאורייתא רשות היחיד גמורה היא, דמחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין. ומשום הכי אסרי רבנן לטלטולי רש"י.

⁴⁴ ולכאורה מתייחס לרישא, שאין מטלטלים מהסלע לים רק אם הוא פחות מבית סאתים. אבל גדול מבית סאתים, כן מטלטלים מתוכו לים. שאז דינו ככרמלית, ואף להקל. ודלא כרבי יוחנן. ע"פ גמרא.

⁴⁵ משום חשש החלפה ברשות הרבים. אבל אסור לטלטל מרשות הרבים לתוכו, שכן הוא רשות היחיד מן התורה, כרבי יוחנן.

⁴⁶ ויבואו להתיר איסור טלטול בכרמלית שהוא יותר חמור.

⁴⁷ מדוע חמורה יותר תקנת איסור טלטול ד' אמות בכרמלית, מתקנת איסור טלטול מכרמלית לרה"י?

⁴⁸ הרי"ף לא הזכיר מזה כלום.

נתיבי הלכה - הדף היומי
השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

דוקא בסמוך לים¹⁹, אבל כשהוא סמוך לכרמלית בעלמא, הא ודאי שכיח ואסור להוציא ולהכניס מזה לזה. ושכן נראה דעת הראב"ד²⁰. אבל תוספות והרא"ש כתבו בשם רבינו תם שהוא הדין לכל קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה הסמוך לבקעה או לכרמלית דעלמא²¹. וכן דעת הרא"ה והרשב"א. וכן פסק השו"ע²².

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שמו)

ג. קרפף (פי' מקום שמקף מחצות בלא קרוי כמו חצר) יותר מבית סאתים שלא הקף לדירה אסרו חכמים לטלטל בו אלא תוך ארבע אמות, ומתוך להוציא ממנו לכרמלית אחר, כגון בקעה העוברת לפניו...

¹⁹ דהא לא שכיח שיהא קרפף יותר מבית סאתיים סמוך לים, וכי שכיח נמי בעיתא תשמישתיה להוציא ולהכניס מזו לזו.

²⁰ ריטב"א (ס"ז ב', ד"ה ואמרינן ומאי שנא. והו"ד הראב"ד גם בחי' הרשב"א, הר"ן ובבית הבחירה למאירי). וכתב הריטב"א שכן סובר הרמב"ם. ואכן כן כתב המגיד משנה (הל' שבת טז, ב) שכן דעת הרמב"ם. וכבר דחאו הב"י (או"ח שמוג) וכתב: איני יודע מהיכן דייק שהרמב"ם סובר כן דאי משום שלא הזכיר אלא סלע שבים לישנא דברייתא וגמרא נקט ואפשר דהוא הדין לכרמלית שביבשה.

²¹ דבהוא נמי איכא טעמא דלא לימרו רשות היחיד גמורה היא ואתו לטלטולי בכוליה. ואדרבה, יותר יבואו לומר בקרפף מאשר בסלע. ומכאן התייר רבינו תם בגינה יותר מבית סאתיים שלא הוקפה לדירה והיא פתוחה לכרמלית להטמין המפתח בתוך הגנה אע"פ שעומד מבחוץ או לתת אותה מתוכה לחוץ. וכן כתבו המרדכי והגהות מיימוניות (הל' שבת טז, ב אות ב) בשם רבינו תם. והרי"ף לא הזכיר מסוגיא זו כלום, וכבר העיר כן הר"ה.

²² או"ח שמוג, וכתב ביה"ל (ד"ה ומותר להוציא): דע דמשמע מתוספות (שבת ט' א', ד"ה אע"ג) דהוא הדין דמותר להוציא ממקום שיש ג' מחיצות, אע"ג דמהתורה הוי רשות היחיד גמורה, לכרמלית כיון שעכ"פ מדרבנן עשאוהו כרמלית וכמו לענין קרפף. מקורות - רא"ה (הו"ד בריטב"א, שכתב בשם "מורנו הרב ז"ל", ולכאורה הכוונה לרא"ה). רשב"א (חי' ס"ז ב', ד"ה והן; עבוה"ק ג, בסופו). רא"ש (סי' י).